

Några blad ur
Malmötorgsbadets
ekonomiska
historia :
utredning
föranställd . . .

54 Q q Br Stockholm

National Library
of Sweden

+

STOCKHOLM

Polit. ekon.
Bol.
Varjeh.
(Ber.)

NÅGRA BLAD UR MALMTORGSBADETS EKONOMISKA HISTORIA

UTREDNING, FÖRANSTALTAD AV

STOCKHOLMS BADHUS AKTIEBOLAG

STIFTAT 1867, ÄGARE AV STUREBADET

AVGÅRA BLAD UR
MÅNEDSTORÖSBADETS
EKONOMISKA HISTORIA

STOCKHOLMS BATHUS AKTIEBOLAG
FÖR ANSTÄLLDAS FÖRSÄKRING

STOCKHOLM 1927
O. L. SVANBÄCKS BOKTRYCKERI

Några blad ur Malmtorgsbadets ekonomiska historia.

Sextio år hava i dessa dagar (januari 1927) förflutit, sedan Malmtorgsbadet grundades, och tio år äro redan gångna, sedan Malmtorgsbadet 1917 på nyåret försålles. De flesta stockholmare erinra sig visserligen Malmtorgsbadet, sådant detsamma tedde sig under dess senare tid, efter den stora ombyggnaden 1897, en och annan äldre har kanske minne av badet, sådant det gestaltade sig efter dess ombyggnad åren 1873—74, men få torde hava något personligt minne av tiden därförinnan. Obetydligt är känt om badrörelsen från badets öppnande 1868 till Sturebadets tillkomst i november 1885, och dock har Malmtorgsbadet varit av större betydelse för huvudstaden och över huvud för all badrörelse i Sverige än något senare tillkommet bad. Det har därför ett stort intresse att undan glömskan rädda några drag ur Malmtorgsbadets historia, ej minst därför att viktiga lärdomar i badtekniskt avseende kunna hämtas därur även för den nuvarande generationen. Den följande framställningen måste emellertid inskränkas till att avse allenast grunddragen av badets ekonomi och vad därutöver kan meddelas har endast till syfte att så att säga sätta kött på benen.

Den 29 januari 1867 är inbjudningen till aktieteckning utfärdad "för anläggande av en större badinrättning i Stockholm". Den är författad av dåvarande badläkaren i Lysekil doktor, sedermera professor Carl Curman, och jämte honom undertecknad av doktor Gustaf Zander, föreståndare för det redan då existerande Zanderinstitutet, av "konduktören" (arkitekten) Hjalmar Lindahl, som blev badhusbolagets förste kamrerare, samt av byggmästaren J. Ahlström. Denna inbjudning innehåller ett fullständigt program för den tillämnade badanstalten och även en kalkyl för badhusbolagets första verksamhet. Avtal var under hand träffat om inköp för 200,000 riksdaler riksmünt av Frimurarebarnhusets fastighet vid Malmtorgsgatan, vilken fastighet bildade en regelbunden fyrkant med facad åt tre gator, Nya Kungsholmsbrogatan (nuvarande Jakobsgatan), Malmtorgsgatan och Karduansmakaregatan. Varje facad var $134\frac{1}{2}$ fot, varav synes att tomten var

betydande (17 till 18,000 kvadratfot). Den dåvarande fastigheten var åt alla facaderna bebyggd med tvåvåningsbyggnader omkring en rymlig och solig gård, planterad med träd och buskväxter. Redan i inbjudningen skizzerar Curman, huru han tänkt sig anläggningen utförd: badlokalerna skulle förläggas till de flyglar, som vette åt Jakobs- och Karduansmakaregatorna samt i en ny länga, som var avsedd att uppbyggas på gårdens västra sida. Där emot skulle lokalerna åt Malmtorgsgatan göras fruktbärande genom uthyrning, varigenom för dessa då synnerligen välbelägna lokaler avsevärda hyresinkomster skulle redan från början tillföras badbolaget. I denna planläggning ligger kanske den viktigaste förklaringen till den ekonomiska framgång det nya företaget fick. Curman insåg vikten av det centrala läget. Detta kunde han ej vinna genom att inköpa en centralt belägen tomt och därå uppföra ett badhus, ty så mycket pengar, som detta krävde, kunde ej anskaffas. Han inköpte därför en mycket stor bebyggd tomt, på vilken fanns möjlighet att genom ändringar och obetydlig tillbyggnad skapa lämpliga badlokaler, på samma gång fastighetens värdefullare delar tillgodogjordes genom den föga riskabla, men inbringande uthyrningsaffären. Härigenom vunnos redan från början säkra inkomster, som voro oberoende av badaffären. En av grundtankarna i denna anordning kan hava betydelse även för badanläggningar nu för tiden, nämligen att man understundom kan vinna bättre ekonomiskt resultat vid anläggning av ett bad, om man inrymmer badet i en större fastighet, för vilkens värdefullare delar man kan erhålla lönande självständig användning. Med nuvarande erfarenhet på badteknikens område lönar det sig i regel aldrig att inbygga badlokaler i en äldre fastighet, men frågan låg annorlunda till vid Malmtorgsbadets tillkomst, då badhusbyggnadstekniken låg i sin linda. Curman har vid byggandet av Sturebadet själv framhållit de stora fördelar, som vinnas genom att direkt nybygga ett bad, särskilt beträffande det ytterst krävande underhållet, och erfarenheterna hava bekräftat riktigheten härav.

Penninganskaffningen blev ingen lätt sak. Endast 45,000 kronor tecknades att kontant inbetalas. Man tillgrip då den utvägen, att låta hugade leverantörer teckna aktier att inbetalas genom arbeten och leveranser till företaget. Dylika "arbetsaktier" tecknades till ett belopp av 57,600 kronor, i följd varav startkapitalet kom att utgöra 102,600 kronor, fördelat i 1,026 aktier à 100 kronor stycket. Bolagsordningen fastställdes av Kungl. Maj:t

den 15 mars 1867, och konstituerande bolagsstämma hölls den 16 maj 1867. Till styrelseledamöter utsågos grosshandlaren Gust. Fris, konsuln A. W. Frestadius, fabriksiddkaren Alb. Stille och doktor Carl Curman, den sistnämnde tillika verkställande direktör.

Arbetet med omdaning av fastigheten för dess nya ändamål bedrevs med sådan kraft, att badrörelsen redan den 10 juni 1868 kunde öppnas. De egentliga badlokalerna omfattade sammanlagt 60 större och mindre avklädningshytter, 32 badkar och 7 ångskåp med tillhörande duscher, 2:ne stora duschsalar med bassänger och 2:ne mindre duschrum, alla med duschinrättningar av många slag. På en gång kunde inom anstalten serveras bad för mer än 100 personer. Därjämte hade i källarvåningen inrättats maskinrum med kolkällare, tvätt- och mangellokal för badanstalten samt en mindre tvättanstalt för allmänheten.

De för uthyrning avsedda lokalerna hade redan tidigare blivit färdigställda, de flesta voro redan uthyrda från den 1 oktober 1867. I våningen en trappa upp åt Malmtorgsgatan var Zanderinstitutet inrymt, och funnos i bottenvåningen "6 st. bättre butiker, 1 vinhandel och 2:ne källare". Samtliga uthyrningslokaler betingade en sammanlagd hyressumma av något mer än 12,000 kronor om året, såsom i inbjudningen till aktieteckning beräknats.

Fullt färdigt i sitt första utbyggnadsstadium betingade Malmtorgsbadet med inventarier en kostnad av 339,000 kronor.

De först fastställda badprisen voro följande:

Karbad	I klass	kr. 1: 25
»	II »	50 à 75 öre
»	III »	30 à 40 »
Turkiskt bad		kr. 1: 75
Bastu		50 à 60 »

På första- och andra klass-baden beviljades rabatt av 20—33 % vid köp av 6 à 12 bad. Därjämte funnos även extra rabattförmåner fastställda vid köp av bad för kurbehandling.

Tredje klass bastu serverades onsdag och lördag för 25 öre.

Därjämte tillhandahöllös "duschbad" eller "dusch och bassängbad" av första och andra klass till pris av resp. 60 öre och 30 öre. Den äldre bad-

statistiken visar, att fordom duschbad serverades till betydligt antal, särskilt under sommarmånaderna. Men duschbad synas hava förekommit i ej ringa antal även under andra årstider. Det är känt, att Curman icke synnerligen högt värdesatte duschbadet som särskild badform, och detta torde måhända hava medverkat till den seden, att de, som köpt duschbad, tillstades för samma avgift taga uppvärmning i turkiska badet och i bastun. Första klass dusch serverades nämligen i turkiska badet och andra klass i bastun. I realiteten borde följaktligen dessa "dusch och bassängbad" rätteligen rubriceras som turkiskt bad utan uppsättning och bastu utan borstning. Då man tar i betraktande de fordom gällande badpriserna får man sålunda ej glömma, att allmänheten var i tillfälle taga turkiskt bad eller bastu, visserligen utan betjäning, till så oerhört låga pris som 60 öre och 30 öre. Dessa badformer, i sig själva omöjliga att kontrollera och därför ägnade att fräta på personalens moral, äro längesedan avskaffade, och duschbad såsom fristående badform numera varken serveras eller efterfrågas i Sturebadet, ej minst av det skälet, att ingen särskild lokal finnes för servering av dylika bad, och enligt nu tillämpade principer i varje lokal endast tillhandahållas bad med samma pris.

I de sålunda fastställda prisen vidtogos redan på hösten 1869 den ändringen, att priset för turkiskt bad nedsattes till kr. 1: 50 och priset å första klass karbad för "fruntimmer", såsom termen då lydde, till kr. 1: —, vilka prisnedsättningar av styrelsen vitsordades hava varit för trafiken särdeles gagneliga. Dessa biljettpriser från 1869 gällde nästan oförändrade till 1915; i huvudsak avsågo de få ändringar, som under denna långa tid gjordes, endast priset å rabattkupongerna.

Den dagliga baddiden var, bedömd från nutida synpunkt, orimligt lång: från kl. 7 om morgonen till kl. 11 om kvällen. Anstalten hölls öppen även sön- och helgdagar, med undantag för juldagen och midsommardagen. Ett par vardagar om året hölls stängt för rengöring.

Badpersonalen var i huvudsak hänvisad till drickspenningar, ty den kontanta lönen uppgick endast till 15 kronor i månaden för baderskorna. Något annat var ju med de dåvarande låga badprisen icke att tänka på.

Malmtorgsbadet av 1868 var mycket olika samma bad, då det 1917 nedlades. Ingången till badet var 1868 från Nya Kungsholmsbrogatan (nu Jakobsgatan) genom en stor port. Till vänster i porten, en halv trappa upp,

var biljettkontoret. Sedan man där köpt biljett, fick man gå ned i porten och in på den stora gården, som var bevuxen med stora träd och buskar samt hade en vacker springbrunn i mitten. På gårdens västra sida var ingången till bastun, mitt emot porten på norra sidan var ingången till första klass karbaden och turkiska badet. Öster om denna ingång låg inom en glasveranda ingången till det populära badkaféet, som på sin tid var det enda näringsställe, som i Stockholm var öppet under gudstjänsten och därför om söndagarna hade att glädja sig åt en särskilt talrik publik.

Att märka är vidare, att Malmtorgsbadet ursprungligen endast innefattade två våningar, d. v. s. bottenvåningen och en våning en trappa upp. Hela östra sidan av huset upptog endast uthyrningsllägenheter.

Frågar man sig, huruvida badrörelsen förr i tiden hade några särskilt karaktäristiska drag, som skilde den från badrörelsen i våra dagar, så kan man i detta avseende framhålla tre dylika särdrag. Först och främst förhållandet mellan karbaden och övriga badformer. Karbaden voro helt dominerande. De utgjorde i allmänhet femtio procent av alla bad. Vidare den ytterst ringa damfrekvensen. För ett år finnes damfrekvensen uträknad per kvartal i dess förhållande till herrfrekvensen, och befunnos damerna endast utgöra under detta år (1877) lägst 19 %, högst 26 % av hela frekvensen. Slutligen är att märka, att badfrekvensen under olika årstider var väsentligen olika mot nu. Den största frekvensen inföll under de varmaste månaderna, särskilt de tre sommarmånaderna men även under maj. Det var uppenbarligen bristen på goda friluftsbad och framför allt den då härskande obenägenheten att bada på stränder och klippor, som vållade denna för oss säregna omkastning. Nu äro sommarmånaderna de sämsta badmånaderna för varmbadhusen, och nedgår frekvensen då till endast hälften mot vad den är om vintern. Detta gäller särskilt juli månad, men till någon del och vissa år även augusti och början av september. Att kall och ruskig väderlek ogynnsamt påverkade badfrekvensen, är en iakttagelse av gammalt datum. I bolagets annaler finnes t. ex. för 1869 antecknat, att augusti månad var "kall och regnig", samt för 1870, att augusti var "ovanligt kall", att under 1875 hela första kvartalet rådde "ovanligt kallt väder" samt att under september och oktober samma år var "kallt och blåsigt", o. s. v.

Efter denna förberedande orientering beträffande Malmtorgsbadets tillkomst m. m., kan det vara lämpligt att skrida till framläggandet av de eko-

nomiska översikter, som utgöra ämnet för denna framställning. Badhusbolagets räkenskaper och styrelseberättelser äro både utförliga och tydliga, men i enlighet med tidens sed så förda, att de i befintligt skick sällan avspegla den verkliga ställningen. Så snart vinstmedel finnas tillgängliga, användas de till värdenedsättningar och avskrivningar. På nybyggnad och underhåll göres ej någon bestämd skillnad. Det har därför varit nödigt att underkasta de äldre räkenskaperna en omarbetning efter enhetliga grunder. I dessa omarbetade räkenskaper har årliga underhållet beräknats till 5 öre per bad, vilket med dåvarande låga husbyggnadskostnader torde hava varit fullt tillräckligt. Å inventarier har årligen å ingående värdet avskrivits tio procent. Genom denna bearbetning av räkenskaperna får man fram verklig självkostnad och verkligt överskott å badrörelsen, för korthetens skull här kallad vinst. Bearbetningen har verkställts av revisorn Herman Egnell.

Badrörelsen började som nämnt den 10 juni 1868. Badantalet från öppningsdagen till årets slut utgjorde 39,244. På denna badrörelse uppkom en vinst av kr. 3,923: 52.

Bokslutet per den 31/12 1868, som ju kan anses som bolagets ingående balanskonto, har enligt det bearbetade bokslutet följande utsende:

Tillgångar:

Fastigheten n:o 16 Nya Kungsholmsbrogatan	kr. 202,280: —
Nybyggnad därå	» 112,920: 45
Tvättinrättningen	» 473: —
Inventarier	» 21,512: 16
Kol och brännmaterialier, tvål och badingredienser, kontant kassa och diverse	» 2,466: 53
	<hr/>
	Summa kr. 339,652: 14

Skulder:

Lånemedel och diverse skulder	kr. 238,352: 14
Aktiekapitalet	» 101,300: —
	<hr/>
	Summa kr. 339,652: 14

Ett sammandrag av badrörelsens konto för åren 1869—1873 har följande utseende:

	1869	1870	1871	1872	1873
Badantal.....	83,031	90,865	93,797	114,008	109,857
Badinkomst.....	53,307: 82	56,904: 75	60,645: 20	72,190: 92	72,744: 57
Badrörelsens vinst	11,342: 31	12,826: 48	18,040: 72	19,456: 16	13,993: 30

Nedgången i rörelse och vinst år 1873 hade sina särskilda skäl, som strax skola angivas. Bolagets rörelse hade emellertid på ett synnerligen tillfredsställande sätt stabiliserats. Malmtorgsbadet hade redan blivit en verklig succès. Redan under 1872 dryftade styrelsen flera förslag till badanstaltens utvidgning. Ett förslag var att för badhusrörelsen inreda den våning en trappa upp åt Malmtorgsgatan, som för en årlig hyra inklusive värme av 3,500 kronor disponerades av den Zanderska gymnastiken. Detta förslag förkastades emellertid av flera orsaker. Det utröntes, att hela taket på fastigheten var i så dåligt skick, att det måste omläggas, och erfarenheten från de första åren hade givit vid handen, att asfalt som golvbetäckningsmedel visat sig fullständigt oduglig. Vidare hade i betydlig utsträckning för rörsystemet använda galvaniserade järnrör visat sig icke kunna motstå förstörelse genom varmvatten. På grund av dessa två omständigheter hade vållats "betydlig förstörelse inom badavdelningarna". Härtill kommo åtskilliga andra bristfälligheter, som hade sin grund i "svårigheter att i en gammal lokal kunna med nog omtanke och ändamålsenlighet inreda och anordna en anstalt av så svårartad beskaffenhet som ett varmbadhus i ett kallt klimat". Hela huset var i behov av ombyggnad. Då framkom under 1872 förslaget att påbygga huset med en våning och i samband därmed grundligt reparera de äldre lokalerna. Med Zanderska gymnastiken träffades avtal om förhyrning för 6,000 kr. om året för tio år av en ofantligt stor lägenhet två trappor upp i de lokaler, som påbyggdes. Boställsvåningar och smårum för uthyrning till sjuka, som skulle i badet taga kurativ behandling, skulle också erhållas. Beslut om dessa vidlyftiga byggnadsarbeten fattades på extra bolagsstämma den 29 mars 1873, och bemyndigades styrelsen för ändamålet upptaga lån å 100,000 kronor. Därjämte godkändes

hyresavtalet med Zanderska gymnastiken, genom vilket avtal bolaget beräknades årligen erhålla ungefär det belopp, som krävdes för förräntning av de nyupplånade medlen.

Man måste beundra den klokhet och målmedvetenhet, med vilken styrelsen och särskilt dess drivande kraft Curman gick fram. Han insåg från början vikten av att icke bygga för stort, av att låta rörelsen växa i sig. Som företaget var baserat på upplåning i en grad, som närmade sig maximum av möjlighet, var det tillika ytterst viktigt, att affären sköttes så, att den vann och bibehöll kreditgivarnes förtroende. Utdelningen måste därför hållas nere, och mycket länge dröjde det, innan den ökades ut över sex procent på ursprungliga aktiekapitalet, vartill åtgick kr. 6,156. För åren 1868 och 1870 skedde ingen utdelning. I själva verket dröjde det många årtionden, innan utdelningsprocenten höjdes över sex. Men utdelningen steg sedermera genom ökning av aktiekapitalet, dels genom kontanta tillskott, dels genom gratisaktier, varom mera nedan.

Byggnadsarbetet tog sin början i maj månad 1873 och bedrevs med sådan kraft, att redan före utgången av 1874 en mängd nya badlokaler kunde tagas i bruk, och att byggnadsarbetet i dess helhet var färdigt vid årsskiftet 1874/75. I någon mån verkade byggnadsarbetet störande på badrörelsen under 1873, och häri ligger grunden till den ovan relaterade minskningen i badantal och vinst å badrörelsen under sagda år.

Innan vi gå vidare i framställningen, skola vi kasta en blick på bolagets utgående balanskonto per den 31/12 1873, som kan betraktas som slutpunkten i den första utvecklingsperioden. Kontot har följande utseende:

Tillgångar:

Fastigheten Nya Kungsholmsbrogatan 16	kr. 337,238: 94
Utförda nybyggnadsarbeten	» 64,760: 14
Tvättinrättningen	» 3,000: —
Inventarier	» 16,931: 67
Kol och brännmaterialier, tvål och badingredienser och kassa	» 2,629: 30
	<hr/>
	Summa kr. 424,561: 05

Skulder:

Lånemedel och diverse skulder	kr. 268,004: 28
Aktiekapital	» 102,600: —
Reservfond	» 9,904: 94
Reserverade medel	» 11,965: 04
Ej lyftad vinstutdelning	» 678: —
Besparade vinstmedel	» 15,846: 57
Årsvinst för 1873	» 15,562: 22

Summa kr. 424,561: 05

I årsberättelsen för 1874 lämnas följande redogörelse för de genom till- och ombyggnaden nytillkomna badlokalerna:

”Första klassens karbad för herrar har blivit tillökad med fyra nya badrum, med särskilda duschrumb och med väntsalong; andra klassens karbad för herrar förflyttad till annan del av huset och en ny avdelning för samma klass för fruntimmer inrättad med fem nya dubbla badrum; tredje klassens bad för män fullständigt reparerad och en ny tredjeklass för kvinnor inredd med fyra enkla badrum. Vidare hava särskilda rymliga lokaler för första klassens ång-, dusch-, bassäng- och lokalbad, för såväl herrar som fruntimmer, blivit öppnade i våningen utmed Malmtorgsgatan, med tillsammans tjugo avklädningshytter och rymliga badlokaler med stora bassänger, vilka båda avdelningar även äro avsedda för en vattenkurbehandling och därför äga särskilda rörledningar för källvatten. Dyliga nya ång- och duschlokaler äro även inrättade för andra klass både för herrar och damer.” De här avsedda ångbaden voro ångskåp. Dessa anordningar visa oförtydligt Curmans levande intresse för badfrågans ideella sida. Det gällde att i en tid, då i övrigt alla anordningar saknades för vattenbehandling i kurativt syfte, tillskapa möjlighet härför. Curman insåg förvisso, att inkomsterna från en dylik vattenkuravdelning icke kunde bliva vidare betydande, vilket även visade sig vara fallet. Kallvattensavdelningen behölls likväl orubbad så länge Malmtorgsbadet existerade, eller ända till 1917, ehuru denna avdelning var inrymd i en av de yppersta och mest välbelägna lokalerna i det stora huset (i våningen en trappa upp åt Malmtorgsgatan).

Samtliga badlokaler i Malmtorgsbadet voro efter 1873—74 års nybyggnader och reparationer i utmärkt skick och vunno allmänt bifall. De voro också för dåtida förhållanden synnerligen ändamålsenliga. Dessa lokaler blevo i själva verket aldrig omoderna utan verkade städse tilldragande på publiken, vilket också allmänt kom fram i pressen och man och man emellan vid den tid, då Malmtorgsbadet skulle nedläggas. Det är en helt annan sak, att hela organisationen av Malmtorgsbadet i en långt senare tid av stark konkurrens mellan nytillkomna bad, varav funnos långt flera än behovet krävde, blev olämplig och i sin mån medverkade till badets nedläggande. Badproblemen te sig som allt mänskligt olika på olika tid, och med allt skäl betraktades Malmtorgsbadet på sin tid som ett mönsterbad, vilket togs till förebild och efterliknades vid byggandet av andra bad i Sveriges städer.

Genom 1873—74 års på- och ombyggnad erhöll Malmtorgsbadet till *det yttre* samma utseende, som huset bevarade till dess nedrivande. Ingången till badet var fortfarande genom den stora porten vid Nya Kungsholmsbrogatan (nu Jakobsgatan). Den år 1897 företagna ganska genomgripande ombyggnaden, då ingången förflyttades till Malmtorgsgatan, berörde nästan uteslutande byggnadens inre delar.

Vi fortsätta redogörelsen för resultaten av badrörelsen i Malmtorgsbadet under femårsperioden 1874—1878. Ett sammandrag av badrörelsens konto ter sig som följer:

	1874	1875	1876	1877	1878
Badantal.....	120,161	137,533	146,967	148,810	148,795
Badinkomst.....	83,189: 57	97,507: 21	103,640: 44	104,158: 83	106,278: 55
Badrörelsens vinst	25,511: 05	19,181: 51	26,006: 14	24,262: 61	26,882: 73

Då det har sitt intresse att taga kännedom om specifikationen av i badrörelsens konto i denna avlägsna tid ingående inkomst och utgiftsposter, intages här samma konto i dess helhet för 1876, under vilket enligt styrelseberättelsen "inga större förändringar eller reparationer varit nödvändiga utan har anstaltens verksamhet kunnat ostörd fortgå och i icke oväsentlig mån utvecklats":

Badrörelsens konto 1876:

Badbiljetter	kr.	97,357: 80
Tvål och badingredienser	»	4,239: 44
Diverse inkomster	»	2,043: 44
		<hr/>
	Summa inkomster	kr. 103,640: 68

Kontors och diverse omkostnader	kr.	6,692: 49
Annonser och reklamer	»	—: —
Bränsle	»	23,236: 84
Belysning	»	4,655: 30
Tvål och badingredienser	»	6,248: 75
Vatten	»	6,988: 86
Avlöningar	»	20,014: 75
Underhåll av badlokaler à 5 öre pr bad	»	7,348: 35
Avskrivning å inventarier (10 % å ing. värdet)	»	2,439: 20
Badrörelsens vinst	»	26,006: 14
		<hr/>
	Summa utgifter	kr. 103,640: 68

Badantalet per dag var för 1876 400, och hade då varit i så gott som stadigt stigande från 1868, då det var 192 per baddag. Medelinkomsten per bad varierade något, från lägst 60 öre 1871 till högst 70 öre år 1876. Utgiften per bad utgjorde 52 öre och överskottet per bad till räntor och hyra var 18 öre, allt 1876. Detta överskott skulle nu för tiden näppeligen vara tillräckligt att förränta en modern badinrättning, men för dåvarande förhållanden ansågs det och var otvivelaktigt tillräckligt.

Med stöd av de ekonomiska resultaten under åren 1869—1878 sökte Curman få fram tillförlitliga siffror för badinkomst och kostnad för bad av olika klasser. Han gick därvid så till väga, att han dividerade ut inkomster och utgifter på en vattenkvantitet av 10 kubikfot vatten, och på grund av utrönt eller presumerad åtgång till bad av varje särskild klass, fastställdes på denna väg att första och andra klassens bad lämnade ett överskott av sex till sju öre per bad under det att tredje klassens bad gingo med en förlust av tre öre per bad. Bland utgifterna upptogs då även sex procents ränta å i fastighet och inventarier nedlagt kapital (d. v. s. endast i den för

badinrättningen använda delen av fastigheten). På samma väg beräknade Curman medelinkomst, utgift, hyra och överskott å samtliga bad under antagande av en vattenförbrukning av 450 liter per bad sålunda:

Medelinkomst pr bad 1869—1878	öre 67,5
Utgift pr bad	52
Hyra pr bad	12
Överskott pr bad	3,5
	<u>öre 67,5</u>

Dessa beräkningar, i och för sig intressanta, äro säkerligen de första i sitt slag, som gjorts i vårt land. Det skulle dröja åtminstone fyrtio år, innan sådan beräkningar blevo vid ledningen av bad mera allmänt vedertagna.

Bolagets balansräkning per den 31/12 1878 var enligt det bearbetade bokslutet följande.

Tillgångar:

Fastigheten Nya Kungsholmsbrogatan 16	kr. 526,321: 90
Tvättinrättningen	» 3,000: —
Inventarier	» 21,820: 57
Kol, tvål, kassa m. m.	» 1,921: 54
	<u>Summa kr. 553,064: 01</u>

Skulder:

Lånemedel och diverse skulder	kr. 317,491: 39
Aktiekapital	» 102,600: —
Reservfond	» 18,134: 94
Reserverade medel	» 24,819: 32
Sjuk- och begravningskassa	» 1,200: —
Ej lyftad vinstutdelning	» 1,056: —
Besparade vinstmedel	» 57,182: 83
Årsvinst för 1878	» 30,579: 53
	<u>Summa kr. 553,064: 01</u>

Man måste medgiva, att bolagets förkovran varit både stadig och kraftig. Posten "besparade vinstmedel", som representerar under de första åren gjorda avskrivningarna, uppgick sålunda redan nu till mer än halva aktiekapitalet, och bolaget hade vid 1878 års utgång avsevärt mer än dubbla aktiekapitalet i sin rörelse. Utdelningen uppgick emellertid aldrig till mera än kr. 6,156 om året, varigenom ställningen oavsett rörelsens utveckling årligen konsoliderades genom verkliga besparingar. Att ställningen dock ej ansågs vara fri från all fara, framgår av ett uttalande i styrelseberättelsen för 1877, vari säges, "att denna affär även hädanefter kan bliva ruinerande, så länge bolagets skulder ännu äro så betydliga, såframt icke utdelningarna inskränkas till 6 % ränta pro anno samt tillräckliga avskrivningar och reservering av medel fortfarande sker". Man måste giva sitt obetingade erkännande åt styrelsens klokhet och försiktighet. Däremot kunna meningarna vara delade om lämpligheten av sättet för bokföringen. Bolaget hade redan nu kommit in på den dolda konsoliderings väg, som väl i och för sig var för bolagets eget bestånd och utveckling gagnelig, men i fortsättningen gav upphov till och stöd för den under en senare tid rätt allmänna villomeningen, att badrörelse i och för sig är en lönande verksamhet. Denna villomening har i sina konsekvenser skadat badsaken i vårt land, då därigenom särskilt i Stockholm uppkommo badinrättningar i en utsträckning, som vida översteg det förefintliga behovet, och på sina ställen i landsorten bad byggdes, som i förhållande till ortens behov voro flere gånger för stora.

Under de följande tre åren 1879—81 var utvecklingen synnerligen kraftig, såsom följande sammandrag av badrörelsens konto för dessa år utvisar:

	1879	1880	1881
Badantal	144,371	156,787	165,868
Badinkomst	102,516: 08	113,064: 66	117,659: 85
Badrörelsens vinst	26,359: 08	33,867: 26	40,628: 64

Under dessa år var Curmans intresse huvudsakligen inriktat på tekniska förbättringar i driften. Kostnaden för vattenförbrukningen var under de tre åren resp. kr. 7,566: 80, 9,504: 80 och 1,416: 31. Detta verkligt stortartade resultat vanns genom lämpligare anordningar för tillgodogörandet av

badets brunn, särskilt genom nya större cisterner, anbragta i en särskild tornbyggnad å gården, belägen på samma sida som finska bastun och turkiska badet. Betydelsen av denna förbättring framgår bäst, om man reflekterar däröver, att besparingen å vatten översteg hela utdelningen för året, alltjämt kr. 6,156: —.

Vi hava nu kommit fram till en ytterst betydelsefull tidpunkt i Stockholms Badhusaktiebolags historia. Malmtorgsbadet hade nått vad man då trodde vara dess maximibelastning. Det var nämligen på den tiden så, att folk i allmänhet ej badade förr än efter intagen middag. Man hade följaktligen ej att räkna med mera än eftermiddags- och kvällstimmarna. Men dessa voro då för tiden ej få, ty levnadsvanorna voro högst olika inom olika samhällsklasser. Somliga åto middag kl. två, halv tre, och i regel åto borgerliga familjer i Stockholm middag ej senare än vid barnens hemkost från skolan, således vid halvfyratiden. Många familjer voro oberoende av barnens skolgång, och dessa åto antingen tidigare på dagen eller senare. Någon motsvarighet till nutidens likformighet i levnadsvanor fanns ej. Att få folk att bada om morgnarna eller om förmiddagarna var omöjligt, särskilt som folk i allmänhet är ytterst konservativt i sina badvanor. Malmtorgsbadet hade dock städse en ej ringa morgonpublik, men denna bestod mest i de resande, som med nattågen anlände till staden. Badrum saknades då på hotellen, och de resande plögade därför i stor utsträckning taga sitt morgonbad i Malmtorgsbadet. Denna särskilda publik förekom under badets hela tillvaro, således även vid badets stängning år 1917.

Då det sålunda ej var att tänka på att vinna ökad frekvens genom att få allmänheten att omlägga sina badvanor, och då dagligen ett stort antal biljettköpare måste avvisas, då alla bad voro sålda, började styrelsen under år 1881 taga i övervägande möjligheten av badets utvidgande. Emellertid befanns, att varken badlokalernas utvidgande inom Malmtorgsbadet eller med användande av någon angränsande fastighet var möjligt "utan så stora uppoffringar och kostnader, att man måste avstå från tanken däpå". Då framkom planen, att bolaget skulle anlägga en filialanstalt på Ladugårdslandet. En extra bolagsstämma för beslut i frågan sammankallades till den 3 april 1882, och vid denna bolagsstämma redogjorde Curman i en längre skrivelse för situationen. Malmtorgsbadets framgång hade visat, att stort badbehov verkligen förelåg. Genom samma framgång hade hos många föreställ-

ningen om den med anläggning av ett nytt bad förenade risken minskats, vadan det ej vore uteslutet, att ett konkurrensföretag kunde uppkomma. Även om en dylik konkurrens "icke skulle medföra så stora obehag och förluster för vårt bolag, som vi verkligen föreställa oss, vore det högst oklokt av bolaget att utan en noggrann prövning avstå från att själv genom anläggande av en filialavdelning utvidga sin nuvarande rörelse och tillgodogöra sig förmånen av en omfattande och lärrik om också dyrköpt erfarenhet i detta fack, en erfarenhet, som ingen skulle kunna så väl begagna sig av som vi". Även Zanderinstitutet planerade en utvidgning genom anläggande av en filial, och kunde därigenom åter en fördelaktig kombination ske. En kalkyl framlades också. Enligt denna var dåvarande badantalet i badinrättningarna i Stockholm $1\frac{1}{2}$ bad per invånare och år. Inom Ladugårdslandets och Johannes församling samt en del av Jakobs församling, som kunde räknas till området för en filialanstalt, bodde 40,000—50,000 personer, som jämförelsevis vore att hänföra till huvudstadens mera välmående klasser. Följaktligen kunde man räkna med ett badantal av cirka 75,000 bad om året för filialen, att döma av det redan konstaterade badbehovet. En badanstalt, som kunde mottaga 80 till 100 bad per timme, vore tillräcklig, och hade en sådan beräknats kunna åstadkommas för 200,000 kronor inklusive tomt.

Bolagsstämman uppdrog så gott som enhälligt åt styrelsen att inköpa den tomt i kvarteret Sperlingens backe, varå sedermera det äldre Sturebadet uppfördes. Endast en person opponerade sig, nämligen instrumentmakare Stille den äldre, tyvärr utan angivande av grunderna till sin opposition. Frågan var otvivelaktigt så utredd, som den överhuvud kunde bli, och Curmans skäl voro så goda, att bolagsmännen hade all anledning med fullt förtroende följa honom. Grundtankarna i hans förslag voro riktiga och av bestående värde. Att förslagets genomförande förutom otrolig möda, ett verkligt jättearbete, även skulle vålla Curman stora bekymmer, det kunde ingen då levande veta, då de lagar, som sammanhånga med badvanorna, voro för den då levande generationen förborgade.

Åren 1882—84 fortsatte att för Malmtorgsbadet giva glänsande resultat, såsom framgår av denna uppställning.

	1882	1883	1884
Badantal	184,240	192,216	190,135
Badinkomst	126,255: 14	134,576: 31	131,317: 07
Badrörelsens vinst....	52,376: 97	55,001: 61	51,201: 79

Under åren 1882 och 1883 ökades aktiekapitalet genom kontanta tillskott från förutvarande kr. 102,600 till kr. 160,000. Utdelningen var oförändrat sex procent å det inbetalda aktiekapitalet.

Badhusbolagets ställning vid utgången av år 1884 var enligt det bearbetade bokslutet följande:

Tillgångar:

Fastigheten n:o 16 vid Nya Kungsholmsbrogatan	kr. 606,143: 56
Tomten n:o 32 i kv. Sperlingens backe med därå uppförd byggnad (Sturebadet)	» 311,588: 42
Tvättinrättningen i Malmtorgsbadet	» 3,000: —
Inventarier vid Malmtorgsbadet	» 14,581: 92
Tillgodohavande å bankräkning	» 14,000: —
Kol och diverse	» 3,788: 40
	<u>Summa kr. 953,119: 49</u>

Skulder:

Lånemedel och diverse skulder	kr. 366,167: 20
Aktiekapital	» 160,000: —
Reservfond	» 24,242: 94
Reserverade medel	» 34,136: 60
Sjuk- och Begravningskassa	» 2,770: 22
Ej lyftad vinstutdelning	» 336: —
Besparade vinstmedel	» 289,423: 20
Årsvinsten 1884	» 73,544: 33
	<u>Summa kr. 953,119: 49</u>

Sturebadet, vars byggande pågått alltsedan tomtens inköp år 1882, blev under 1885 så färdigt, att det i november månad 1885 kunde öppnas. Själva byggnaden och den fasta inredningen hade kostat kr. 510,916: 88, vartill

kom inventarieutredningen, som kostade 57,911:99. Men så var också detta bad ett enastående arbete såväl genom sin ändamålsenlighet, som genom sin gedigna och konstnärliga utstyrelse, vilket även allmänt erkändes. Om också kostnaden, som blev nära tre gånger den beräknade, var betydande, visade det sig, såsom Curman riktigt förutsagt, att man i minskat underhåll erhöi valuta därför, särskilt sedan badets fulla kapacitet genom nedläggandet av Malmtorgsbadet 1917 kunnat utnyttjas.

År 1885 blev ännu för Malmtorgsbadet ett gott år, såsom synes av badrörelsens konto för året:

	1885
Badantal	169,674
Badinkomst	117,424: 73
Badrörelsens vinst ..	41,661: 58

I årsberättelsen för 1885 uppgives, att under inflytande av konkurrensen från den i mars månad 1885 öppnade äldre Klara badinrättning tredje klassens bad nedgått med cirka 13,000 stycken, ävensom att under november och december månader konkurrensen med det nyöppnade Sturebadet även gjort sig kännbar.

Badhusbolagets hela årsvinst för 1885 var emellertid lika stor som föregående år eller c:a kr. 73,000:—. Bolagets aktiekapital och fonder uppgingo vid utgången av 1885 till kr. 650,152:06 enligt det bearbetade bokslutet. Av besparade vinstmedel överfördes 1885 till aktiekapitalet kr. 160,000:—, varför aktiekapitalet därefter blev kr. 320,000:—. Synnerligen kraftiga avskrivningar hade gjorts å fastigheterna, så att i 1885 års bokslut (det i räkenskaperna intagna) fastigheten N:o 16 vid Nya Kungsholmsbrogatan fanns upptagen till kr. 455,000 och fastigheten N:o 4 vid Sturegatan till kr. 457,000, båda oberäknat inventarierna.

Den vidare utvecklingen belyses bäst genom ett sammandrag av badrörelsens konto i Malmtorgsbadet för åren 1886—1890:

	1886	1887	1888	1889	1890
Badantal	105,844	105,570	101,326	105,105	93,349
Badinkomst	78,252: 17	76,452: 03	74,335: 73	76,246: 73	68,937: 95
Badrörelsens vinst....	21,177: 73	20,040: 86	14,609: 21	15,139: 15	9,498: 96

Till jämförelse meddelas Sturebadets motsvarande siffror för samma år:

	1886	1887	1888	1889	1890
Badantal	102,599	99,437	99,907	105,808	103,304
Badinkomst	71,091: 73	69,696: 66	68,447: 15	71,346: 63	69,144: 02
Badrörelsens vinst....	7,315: 47	15,403: 14	15,641: 41	15,052: 16	12,594: 88

Badhusbolagets solida ställning rubbades emellertid ej av den stora inkomstminskningen. Nu visade sig sålunda klokheten i den utdelningspolitik, som styrelsen alltsedan bolagets tillkomst fört. Bolaget hade ju fortfarande sin betydande uthyrningsaffär i Malmtorgsbadet, och även Sturebadet innehöll i gatuhuset en del för uthyrning avsedda lokaler.

Bolagets vinster under åren 1886—1890 voro enligt de bearbetade boksluten:

	1886	1887	1888	1889	1890
Kr.	26,405: 98	33,141: 72	31,141: 72	32,989: 01	26,191: 34

Vinsten sjönk i allt fall från kr. 73,036: 87 år 1885 till ovannämnda siffra 26,405: 98 året därpå. Anledningen härtill var självklart den, att kostnaderna för driften voro ofantligt mycket större i två fullständiga badanstalter än i en. Badantalet var 1884 i Malmtorgsbadet ensamt 190,000, 1886 i båda anstalterna 208,000. Tillkomsten av Sturebadet påverkade högst obetydligt badfrekvensen i Stockholm. Badfrågan låg uppenbarligen så till, att Malmtorgsbadet i det närmaste varit tillräckligt för deras badbehov, som nått den kulturgrad, att de sätta värde på bad. Dessa badande i stort sett endast delade upp sig mellan de båda badanstalterna. Det är ej tillräckligt att bereda tillfälle till bad, för att man skall kunna göra landvinningar bland de okulturella. De kunna endast småningom lära sig sätta värde på bad. Malmtorgsbadets historia erbjuder ett enastående exempel härför. Vid denna uppsats finnes fogad en uppställning över antalet bad per innevärdare och år (den s. k. badintensiteten i Stockholm) från 1870 till 1925. Av denna uppställning framgår, att Sturebadets tillkomst icke förmådde höja intensitetssiffran från 1,5, vilken siffra gällde från 1882—1893. De lärdomar,

som kunna hämtas från förhållandet på sin tid mellan Malmtorgsbadet och Sturebadet, måste emellertid brukas med en viss försiktighet. Att de fortfarande gälla för mindre och medelstora städer med en någorlunda modern badinrättning, torde vara otvivelaktigt. Däremot är möjligt, för att ej säga sannolikt, att förhållandena kunna nu för tiden gestalta sig väsentligen annorlunda för badinrättningar, baserade huvudsakligen på simhallar och bastubad. Då har man sportintresset som en ingalunda oviktig faktor, var till kommer, att nu för tiden åtskilligt kan åstadkommas genom en lämplig reklam, inriktad på att intressera allmänheten för vissa för densamma lämpade badformer.

Badrörelsens konto för de båda badhusen under åren 1890—95 hade följande utseende:

M a l m t o r g s b a d e t.

	1891	1892	1893	1894	1895
Badantal	96,537	89,278	90,946	105,072	113,306
Badinkomst	71,324: 92	64,584: 08	65,786: 39	74,322: 68	79,766: 96
Badrörelsens vinst....	11,226: 75	10,061: 70	8,924, 78	17,427: 33	20,841: 97

S t u r e b a d e t.

	1891	1892	1893	1894	1895
Badantal	101,079	97,038	106,629	113,128	117,067
Badinkomst	68,736: 51	67,909: 38	70,879: 55	77,354: 77	78,825: 01
Badrörelsens vinst....	7,522: 34	13,263: 14	17,963: 49	20,666: 91	15,811: 89

I samtliga här ovan intagna konti för badrörelsen äro hyra och räntor *icke* medtagna. De representera alltså bruttovinsten av badrörelsen.

Med år 1895 kan den kris för Stockholms Badhus Aktiebolag, som Sturebadets öppnande medförde, anses definitivt övervunnen. Nedgången i inkomster var intet år så stor, att den vanliga utdelningen av sex procent å aktiekapitalet behövde nedsättas eller inställas. Bottenläget representerades av år 1892, då totala badantalet i båda baden endast uppgick till 186,316, under det att det gamla Malmtorgsbadet på sin toppunkt år 1883

haft 192,216 bad. Badantalet och ekonomien förbättrades år från år och 1897 ansågs tiden mogen för Malmtorgsbadets sista ombyggnad, som i Stockholm för första gången införde simhallsbadet som ny badform. Denna ombyggnad blev för Curman en verklig triumf och medförde en vacker renässans för det gamla badet — badfrekvensen steg år 1901 till 257,000 bad. Skada var, att denna renässans blev så kortvarig, redan 1905 hade antalet sjunkit till 168,200 bad. Och det gick utför år från år tills badantalet 1915 nådde botten med 127,772 bad. Frekvensen hade då gått ned till mindre än hälften av vad den var 1901.

Då denna framställning endast är avsedd att omfatta de ekonomiska konturerna av Malmtorgsbadets och Stockholms Badhus Aktiebolags historia till utgången av år 1895, kan det vara lämpligt att som avslutning återgiva bolagets utgående balanskonto enligt det bearbetade bokslutet per den 31/12 1895:

Tillgångar:

Fastigheten »Malmtorgsbadet»	kr.	654,519: 93
Fastigheten »Sturebadet»	»	513,774: 01
Tvättinrättningen i Malmtorgsbadet	»	3,000: —
Inventarier vid Malmtorgsbadet	»	19,602: 05
Inventarier vid Sturebadet	»	31,527: 99
Inventarier till Zanderska Gymnastiken i Sturebadet.....	»	12,600: 77
Kol och brännmat., tvål, badingred., kassa och diverse ..	»	8,888: —
		<hr/>
	Summa kronor	1,243,912: 75

Skulder:

Lånemedel och diverse skulder.....	kr.	483,847: 06
Aktiekapital	»	320,000: —
Reservfond	»	25,928: 14
Reservvarade medel.....	»	35,973: 47
Pensionsfonden.....	»	8,157: 08
Ej lyftad vinstutdelning.....	»	708: —
Besparade vinstmedel	»	327,058: 16
Årsvinsten 1895	»	42,240: 84
		<hr/>
	Summa kronor	1,243,912: 75

Allt detta hade åstadkommit med ett kontant inbetalt aktiekapital av 160,000 kronor under tjugoåtta år genom en mans skicklighet och energi och detta på ett område, som enligt den erfarenhet, man nu äger, är bland de vanskligaste, som finnas. Man kan, då man nu efter så lång tid överblickar utvecklingen från 1867 till 1895, icke påstå, att Curman i sak gjort sig skyldig till felbedömning i något fall, ingen, allra minst inom Badhusbolaget, skulle önska något ogjort, som han utförde. Det var endast utvecklingen, som gick långsammare än Curman beräknat. Sturebadets läge åren 1885—1895 var ett väsentligen annat än nu. De stora infartsvägarna till Östermalm gingo genom Nybrogatan och Grevturegatan, endast i mindre grad genom Sturegatan. Härigenom försvårades förräntningen av Sturebadets gatuhus, och badrörelsen fick ej det uppsving som motsvarade Sturebadets kapacitet och dyrbara utrustning. Men den utveckling, som senare skett, har visat, att Sturebadets anläggning var en handling av sällspord framsynthet.

För de skäl, som 1917 föranledde Badhusbolaget att då nedlägga badrörelsen i Malmtorgsbadet och försälja fastigheten har redogjorts i bolagets 1917 publicerade skrift "Varför vi sålde Malmtorgsbadet".

John Tjerneld.

Badintensiteten i Stockholm för perioden 1868—1895, d. v. s. antalet bad per invånare och år under nedannämnda år:

År	Stadens folkmängd	Hela badantalet	Bad- intensiteten
1870	136,000	113,000	0,8
1875	153,000	167,000	1,1
1880	169,000	237,000	1,4
1881	177,000	253,000	1,4
1882	185,000	282,000	1,5
1883	194,000	298,000	1,5
1884	205,000	296,000	1,5
1885	216,000	328,000	1,5
1886	223,000	345,000	1,5
1887	228,000	348,000	1,5
1888	235,000	353,000	1,5
1889	243,000	359,000	1,5
1890	246,000	376,000	1,5
1891	251,000	387,000	1,5
1892	253,000	378,000	1,5
1893	257,000	389,000	1,5
1894	265,000	418,000	1,6
1895	272,000	442,000	1,6

Anm. För Lorentzska badinrättningen å Helgeandsholmen finnes i stadens offentliga statistik endast den uppgiften, att i denna badinrättning, då den i september 1893 upphörde, hade badantalet de sista åren varit omkring 19,300 bad. Säkerligen har badantalet förr varit avsevärt högre. Ovan har t. o. m. år 1885 för densamma beräknats 30,000 bad, för de följande åren t. o. m. 1892 20,000 och för 1893 10,000 bad. — För den äldre Klara Badinrättning, som öppnades i mars månad 1885, saknas alla uppgifter före 1890. Ovan har för densamma beräknats för 1885 40,000 bad och för åren 1886 t. o. m. 1889 50,000 bad om året. Övriga uppgifter äro tagna ur Malm-torgsbadets statistik och den offentliga statistiken.

Badfrekvensen vid varmbadhusen i "Gamla Stockholm"¹ åren 1896—
1925.²

År	Folkmängd i »Gamla Stockholm» ¹) vid årets slut	Antal varmbad	Antal varmbad pr invånare
1896	279,860	485,884	1,7
1897	288,602	530,151	1,8
1898	295,789	630,265	2,1
1899	302,462	703,843	2,3
1900	300,624	733,330	2,4
1901	303,356	720,870	2,4
1902	305,819	747,381	2,4
1903	311,043	835,187	2,7
1904	317,964	923,128	2,9
1905	324,488	1,041,842	3,2
1906	332,738	1,224,629	3,7
1907	337,460	1,311,462	3,9
1908	339,582	1,306,840	3,8
1909	341,816	1,237,751	3,6
1910	342,323	1,261,800	3,7
1911	346,599	1,221,826	3,5
1912	350,955	1,224,723	3,5
1913	354,783	1,222,438	3,4
1914	357,997	1,196,200	3,3
1915	363,891	1,118,294	3,1
1916	370,925	1,159,793	3,1
1917	373,286	943,001	2,5
1918	368,299	854,182	2,3
1919	373,159	1,110,113	3,0
1920	375,528	1,223,429	3,3
1921	376,510	1,146,898	3,0
1922	376,284	1,101,341	2,9
1923	375,271	1,130,129	3,0
1924	380,503	1,149,504	3,0
1925	380,565	1,155,201	3,0

Anm. I tabellen ingå: Badhuset vid Malmtorgsgatan 1896—28/2 1917,
Badhuset vid Sturegatan, Centralbadet (Klara Badinrättning) och Söder-

¹) Stockholm exkl. Brännkyrka och Bromma.

²) Meddelat av Stockholms stads statistiska kontor.

malms varmbadinrättning 1896—1925, Stadens varmbadhus för arbetare 26/11 1898—30/9 1906, Manhems badinrättning 1903—1915, Mälarbadet 17/3 1906—31/7 1917, Frälsningsarméns badinrättning 8/11 1906—1925, Sveabadet 17/2 1907—1/6 1914, St. Eriksbadet 14/9 1907—1914 och Arbetarbadet mitten av jan. 1908—1914. — En del smärre badinrättningar äro här ej redovisade.